

УДК 172.15:323.13:329.17 (477)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.59.37>

МОСКОВСЬКИЙ ІМПЕРІАЛІЗМ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В ТЕОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ 1940-Х РОКІВ

Богдан Максимець

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Відокремлений структурний підрозділ «Івано-Франківський фаховий коледж
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»
вул. Шевченка, 57, 76000, м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті висвітлюється бачення російського імперіалізму і національної держави в теорії українського визвольного руху 1940-х років. Для цього аналізуються праці таких відомих публіцистів Організації українських націоналістів, як Яків Бусел («К. Дніпровий»), Катерина Зарицька («У. Кужіль»), Дмитро Маївський («Тарас», «П. Дума»), Йосип Позичанюк («Д. Шахай»), Мирослав Прокоп («Вировий М. В.»), Ярослав Старух («Стяг»), Ярослав Богдан («Всеволод Рамзенко»), Осип Дяків («О. Горновий»), Петро Федун («П. Полтава»). У них викладені досить актуальні міркування щодо московського імперіалізму, ролі національної держави, ставлення до російського народу з огляду на те, що Російська Федерація й досі підтримує свій імідж імперії та прагне будь-якими методами утримати у сфері свого впливу Україну. З відновленням української державної самостійності Росія, керуючись своїми імперіалістичними устремліннями, розглядала Україну, як частину свого впливу, як державу з обмеженим суверенітетом, а українців вважала за росіян.

Російський імперіалізм оцінюється як негативне явище, що несе загрозу не лише українському, але й російському народові, а також усьому світові. Його необхідно активно поборювати. Російський імперіалізм ототожнюється з фашизмом. Політична система СРСР характеризується як імперська. Висувається теза про позитивне ставлення до російського народу, який побудує національну державу на своїх етнографічних землях. Національна держава розглядається як одна з найпрогресивніших ідей сучасної доби. Проголошується, що росіянам як національній меншині в українській державі будуть гарантовані громадянські, політичні, соціально-економічні та культурні права, якщо вони не ставитимуться до неї вороже, не перетворяться в агентів московського імперіалізму.

Ключові слова: російський (московський) імперіалізм, національна держава, нація, національній меншини, СРСР, імперія.

Постановка проблеми. У 1940-х рр. відбувається чергова трансформація ідеології українського націоналізму, в якій особливий наголос було зроблено на питання московського імперіалізму та національної держави. Вона, передусім, впливала з постанов, які були ухвалені на Третньому надзвичайному великому зборі Організації українських націоналістів революційної або бандерівської (ОУН (р) чи ОУН (б)) в серпні 1943 р. В їх основу були покладені гасла «Воля народам! Воля людині!», «За Українську самостійну соборну демократичну державу!», «За вільні національні держави поневолених народів!», «Поневолені народи єднайтеся в боротьбі проти імперіалістів!», «Хай живе воля народів і людини!». На них, власне, ґрунтувалася боротьба Української повстанської армії (УПА).

Активними популяризаторами нової програми ОУН (р), в якій було відображено також ставлення до московського імперіалізму та національної держави, були видатні оунівські публіцисти: Яків Бусел («К. Дніпровий»), Катерина Зарицька («У. Кужіль»), Дмитро Маївський («Тарас», «П. Дума»), Йосип Позичанюк («Д. Шахай»), Мирослав Прокоп («Вировий М. В.»), Ярослав Старух («Стяг»), Ярослав Богдан («Всеволод Рамзенко»),

Осип Дяків («О. Горновий»), Петро Федун («П. Полтава»). Саме ці визначні теоретики творили свої праці, виходячи зі змін у програмних постановах ОУН (р), у яких висунули досить цікаві міркування щодо російського народу, російсько-українських взаємин, російського імперіалізму. Вони залишаються бути актуальними в наш час, оскільки Російська Федерація (РФ), керуючись своїми імперіалістичними устремліннями, розглядала Україну, з відновленням у 1991 р. її державної самостійності, як частину свого впливу, як державу з обмеженим суверенітетом, а українців вважала за росіян.

Джерельну базу дослідження склали праці таких видатних публіцистів ОУН 1940-х рр., як Яків Бусел («К. Дніпровий»), Катерина Зарицька («У. Кужіль»), Дмитро Маївський («Тарас», «П. Дума»), Йосип Позичанюк («Д. Шахай»), Мирослав Прокоп («Вировий М. В.»), Ярослав Старух («Стяг»), Ярослав Богдан («Всеволод Рамзенко»), Осип Дяків («О. Горновий»), Петро Федун («П. Полтава»). Їх аналіз дозволяє різноаспектно та всесторонньо розкрити проблему сутності московського імперіалізму та ролі національної держави в теорії українського визвольного руху 1940-х рр.

Метою цієї статті є висвітлення бачення російського імперіалізму і національної держави в теорії українського визвольного руху 1940-х років.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з перших публіцистичних праць, в якій окреслено нове бачення проблеми московського імперіалізму, була стаття члена Проводу ОУН Мирослава Прокопа (1913–2003 рр., псевдо – «Вировий М. В.») «Україна і Росія» (1943 р.).

Російський аспект у практичній діяльності ОУН Прокоп розглядає у трьох площинах: 1) ставлення до московського імперіалізму; 2) політика щодо російського народу на його етнографічній території; 3) політика до росіян як національної меншини на українських землях. Щодо ставлення до московського імперіалізму, то воно є категорично негативним, оскільки він не тільки заперечує право українського народу на власне державне життя, але й «від віків несе Україні тільки неволю, розклад, економічну експлуатацію, декадентську культуру» [1, с. 144]. Для того, щоб побороти московський, як і німецький, імперіалізм, Прокоп пропонує об'єднатися проти нього всім поневоленим ним народам СРСР, в тому числі й російському, та створити національні держави, що відповідало гаслові свободи народам і людині. На думку Прокопа, «ідея вільних національних держав Сходу Європи є найбільш прогресивною ідеєю сучасної доби. Вона гарантує всім народам Сходу повну свободу їх національно-політичного, соціально-економічного та культурного розвитку, [...] забезпечує право одиниці вільно розвиватися» [1, с. 147].

Коли йде мова про ставлення до російського народу на його етнографічній території, то воно не визначається ставленням до московського імперіалізму. Український народ не має бажання воювати з російським народом, якщо він буде поважати його право на власну державу. Українські націоналісти визнають право росіян на національну державу на його етнографічній території [1, с. 144].

Як національній меншині український народ у своїй державі надасть росіянам повну рівноправність за умови, що вони не стануть агентами московського імперіалізму, – стверджує М. Вировий. Окрім того, він закликає всі національні меншини в Україні до спільної боротьби за українську самостійну соборну державу (УССД), «що забезпечить повноту розвитку, соціальну справедливість та культурне життя всім жителям України» [1, с. 146].

Великий інтерес представляє праця Йосипа Позичанюка (1913–1944 рр., псевдо – «Д. Шахай») «Тактика щодо російського народу» (1943–1944 рр.). Засадою, на якій має базуватися правильна політика щодо росіян, у ній визначено боротьбу не проти російського народу, а проти більшовицької московської імперії. У цій боротьбі саме російський народ

мусить відіграти свою історичну роль [2, с. 204]. Необхідність боротьби з більшовицьким імперіалізмом випливала, передусім, з поданої Й. Позичанюком характеристики радянської системи як державного капіталізму із модерним кріпацтвом, з тоталітарним апаратом визиску, де панує клас експлуататорів (партія) над безкласовим народом [3].

Позичанюк, як один із провідних пропагандистів ОУН та УПА, окреслив низку складових тактики українських націоналістів щодо російського народу: боротьба ведеться не з російським народом, а з більшовизмом; метою боротьби є незалежні демократичні держави українського, російського та інших народів старого й нового СРСР шляхом соціальної, політичної й національної революції; боротьба з більшовицьким імперіалізмом за українську соборну державність унезалежнюється від зовнішнього втручання. СРСР має дуже багато протиріч, тому рано чи пізно розвалиться; виключну роль у цьому має відіграти саме російський народ, а не зовнішній чинник, але українці мають дати росіянам поштовх соціально-політичної революції; український народ повинен боротися пліч-о-пліч із російським народом проти більшовизму, оскільки від цього залежить бути чи не бути українській державі [2, с. 207–216].

Ретроспективний огляд історії російського імперіалізму від Івана III до Сталіна подається у статті «Шляхи російського імперіалізму» (1946 р.) відомої пропагандистки ОУН Катерини Зарицької (1914–1986 рр., псевдо – «У. Кужіль»). У роботі зазначено: основними напрямними московського імперіалізму були підкорення України та доступ до відкритого моря; більшовицькі вельможі, як колись царі, заставляють російський народ поневолювати інші народи та зростати їхнім коштом у світову потугу [4, с. 97, 122].

Зарицька дає оцінку Переяславській раді 1654 р.: «Користуючись з послаблення свого союзника – України, Москва знехтувала властивий зміст угод, що говорив про обопільну поміч і співробітництво двох рівнорядних суверенних держав, і ступнево обернула Україну у свою колонію». Вона зазначає, що імперіалізм є елементом психіки й державної думки кожної російської правлячої верхівки. Публіцистка твердить, що Росія «свідомо не хоче позбутися шляхів і методів російського імперіалізму, шляхів, що їх визначили географічне положення та вікові традиції російської імперії» [4, с. 97, 122].

Ці міркування підтверджуються вже і подіями нашого сьогодення. Так, у липні 2021 р. президент Росії В. Путін опублікував есе «Про історичну єдність росіян і українців», у якому знову підтвердив думку про те, що росіяни та українці є одним народом, «руським міром» («російським світом»), до якого ще належать білоруси, оскільки всі вони мають «особливу духовність», що визначається слов'янським корінням, поширенням російської мови спілкування, домінуванням православної віри (Московського патріархату) [5]. Росія має на меті відновити колишню радянську імперію та прагне будь-якими методами утримати у сфері свого впливу Україну, знищити українську державність, яку сприймає за штучну, що призвело, зрештою, до розгортання з 2014 р. Третіх визвольних змагань за збереження української нації та державності. РФ за своєю формою державного устрою має всі ознаки імперії, адже її політична система ієрархічно організована, в якій центральна еліта і влада домінують над периферійними елітами і спільнотами; однією з особливостей імперій є ведення агресивних загарбницьких війн [6, с. 19]. Зауважимо, що радянська імперія включала СРСР та країни Центрально-Східної Європи. У ній чітко виділялась панівна метрополія, яка контролювала внутрішню і зовнішню політику підпорядкованої периферії, а росіяни мали зверхність щодо інших народів.

Гостро критикував московський імперіалізм крайовий провідник ОУН Закарпатського краю Ярослав Старух (1910–1947 рр., псевдо – «Стяг») у своїй праці «Опір фашизму» (1947 р.). Варто зазначити, що саме він особливо доклався до утвердження

традиції вживання назви «Українська Повстанська Армія» замість «Українська Повстанча Армія», яка поширена в абсолютній більшості документів УПА [7]. Публіцист розглядає російський імперіалізм через призму фашистських рухів. Він визначає основні принципи фашизму: тоталітарна диктатура, монополістичні партії, поворот до середньовіччя, мілітаризм, імперіалізм, расизм, перекреслення моральних засад [8]. «Фашизм є там, де є диктатура, тоталітарний устрій, шантаж над правами одиниці, державний централізм, поліцейський терор, концентраційні табори, де є монопартійна система й урядова пропаганда, де панує урядове насильне винищування і звеличування пануючого диктатора, де панує мілітаризм і загарбницький імперіалізм, де немає особистої ні національної свободи, де нема свободи сумління, думки, слова, друку і товариств чи партій, де нема правдивих зовсім вільних виборів і парламентарної влади, де нема людяності, гуманізму, а де панує ненависть, терор і розбій» [8].

Як зауважує Старух, московський більшовизм своїми прикметами відповідає поняттю чистого, класичного майже фашизму. Російський імперіалізм, підкреслює дослідник, є найнебезпечнішим у світі, з яким міг рівнятися щодо своїх апетитів і потуги тільки імперіалізм гітлерівської Німеччини. Імперіалізм більшовицької Росії в багато разів сильніший від імперіалізму царської Росії. У цілому, за твердженням «Стяга», італійський фашизм, німецький гітлеризм і російський більшовизм – це однотипні тоталітарні рухи і системи, що виникли і розвинулися після Першої світової війни в різних європейських країнах. Їх можна назвати відповідно чорним, бронзовим і червоним фашизмами. Старух акцентував на необхідності солідарного виступу усього людства проти червоного фашизму. «Тільки ліквідація большевизму і розбиття тої велетенської тюрми народів на окремі складові частини, побудовані на засадах самостійності народів, на засадах волі, рівності і справедливості, може зліквідувати тривале джерело тієї небезпеки», – наголошує Старух [8].

Нині існує термін «російський фашизм» або інакше «рашизм», «путінізм». Варто наголосити, що рашизм як тип російського націоналізму є поєднанням зверхності росіян над іншими народами, які колись перебували у складі Російської імперії та СРСР, права росіян застосовувати проти них силу, зокрема під приводом захисту російськомовних та підтримки сепаратистських рухів, часто спровокованих самою Росією, а також усвідомленої масової згоди російського суспільства на максимально варварські вбивства і руйнації [5].

Теперішній автократичний політичний режим у Росії, на думку американського історика Тімоті Снайдера, має всі ознаки фашистського. Серед них учений виокремлює наступні: культ одного лідера (Володимира Путіна); культ минулих перемог, зокрема у Другій світовій війні, точніше у так званій «Великій вітчизняній війні» («победобесіє»); міф про «золоту епоху», у даному випадку радянську, й бажання її повернути; спільний ворог, наразі Захід та Україна; потужна машина пропаганди; візуальні символи як знаки приналежності (Z і V); культ сили; масові заходи на підтримку вождя; мова ненависті щодо конкретної групи людей, зокрема до українців, які розглядаються за нацистів, оскільки не визнають себе росіянами й чинять опір; тісний зв'язок між духовенством Російської православної церкви (РПЦ) і правлячою елітою; корупція; безконтрольна влада корпорацій, олігархів, які обслуговують панівний режим [9].

Проблемі московського імперіалізму присвятив свою працю «Шляхи і перспективи боротьби поневолених народів проти імперіалізму в СРСР» (1945) публіцист ОУН Яків Бусел (1912–1945 рр., псевдо – «К. Дніпровий»). Теоретик твердить, що імперіалізм ґрунтує свої сили на добре зорганізованому апараті насилля – політичній групі, на яку він опирається, та на армії – воєнній машині, в яку він моральним і фізичним терором заганяє

народні маси та змушує їх боротися за імперіалістичні цілі [10]. Проаналізувавши орієнтацію українців на більшовиків, Бусел зауважує, що «шлях орієнтації на большевицький імперіалізм не розв'язав проблеми самостійного існування українського народу, проблеми української держави, не дав перспектив розвитку української культури, не розв'язав ані соціальних, ані економічних проблем українського народу» [10].

Підсумовуючи явище російського імперіалізму, теоретик робить такі висновки: 1) більшовицькі імперіалісти не несуть світові ніякої позитивної розв'язки наболілих проблем; 2) більшовицькі імперіалісти несуть народам ще більше поневолення, ніж те, яке було до сучасної імперіалістичної війни (Другої світової війни); 3) плановий мир – це тимчасовий перепоchinoк; 4) визвольна боротьба народів повалить імперіалістичне панування над народами. Щоправда, як зауважує Бусел, цього буде складно досягнути, адже більшовицькі імперіалісти «кожен їх самостійний спротив христять ім'ям зненавидженого фашизму та під цим прикриттям ліквідують. Урешті фашистами стали всі, що не пішли на службу більшовиків» [10].

Публіцист, заступник голови Бюро Проводу ОУН (б), політичний референт Дмитро Маївський (1914–1945 рр., псевда – «Тарас», «П. Дума» та ін.) розглядає проблему московського імперіалізму в таких працях, як «Ідейно-політичне обличчя більшовизму» (1945 р.), «Більшовицька демократизація Європи» (1945 р.). Характеризуючи політичну систему СРСР, Маївський визначає її як яскраво скристалізовану російську імперію з усіма елементами імперіалістичної великодержави [11]. Він характеризує Радянський Союз як найбільш тоталітарну державу у світі, хоча більшовики постійно кричать про його найбільшу демократичність [11]. Теоретик зауважує, що диктатура пролетаріату – це по формі диктатура компартії, а по суті диктатура Сталіна і його кліки [11]. «Це суміш всяких суперечностей, де штучно та насильно пов'язані ідеї інтернаціоналізму з московським імперіалізмом месіанства, ідеї демократії з диктатурою, ідеї рівності народів з першенством Росії і російського народу, антифашистські кличі з творенням по суті власного фашизму», – наголошує П. Дума [12].

На погляд Маївського, СРСР не «бастион світової пролетарської революції», а російська імперіалістична держава, що під гаслами соціалізму здійснює великодержавну концепцію. Такий висновок публіциста впливає з цілої низки тверджень: «першість у керівництві державою віддано імперіалістичним елементам російського народу»; у межах СРСР відбувається цементування усього населення СРСР на базі російської мови та культури; СРСР практикує старі царські імперіалістичні ідеї, які ґрунтуються на слов'янофільстві та православ'ї; економічне життя в СРСР організоване за імперіалістичним колоніальним зразком, коли в союзних республіках розвивається передусім добувно-сировинна промисловість, а «всі виробничі заводи і фабрики переміщено в саму метрополію»; більшовики розбудовують СРСР шляхом анексії низки держав і країн; більшовики організовують буржуазно-демократичні революції у країнах Центрально-Східної Європи, аби взяти їх під свій контроль, що створить підвалини для встановлення гегемонії Росії в Європі; більшовики за допомогою Комінтерну формують свою п'яту колону по всій Європі, що в майбутньому сприятиме створенню «Союзу Советських Соціалістичних Республік Світу»; «СРСР приступив до поділу світу з іншими великодержавами і цей поділ закріплює міжнародна організація» [11].

Відомим підпільним публіцистом був Ярослав Богдан (1915–1953 рр., псевдо – «Всеволод Рамзенко»), який у своїй статті «Чому ми за Українську Самостійну Соборну Державу?» (1949 рр.) торкається питання протистояння московського імперіалізму та національної держави.

Обґрунтовуючи ідею української самостійної соборної держави, пропагандист проголосив низку важливих тез. Український національно-визвольний рух «бореться за те, щоб на світі були лише національні держави, як держави найсправедливіші. Національна держава як організація обіймає один, звичайно цілий, народ. Український визвольний рух рішуче проти всяких форм багатонаціональних держав-імперій, бо в них один народ політично поневолює, економічно визискує, фізично знищує і культурно гнобить інші народи, що входять до складу цієї держави». В українській державі національні меншини (росіяни, поляки) будуть мати однакові з українцями права та обов'язки. Ці права будуть їм забезпечені тільки при умові, що вони не будуть діяти на шкоду українському народові та його державі. Всі волелюбні народи мають знищити, насамперед, російсько-більшовицький імперіалізм, який є найстрашнішим ворогом їх самостійності. Уособлює його «жменька партійних верховодів і чекістів» [13].

Богдан визначає дві причини, через які український народ не повинен мати ніякої спільної держави з російським народом: 1) усі провідники російського народу від Івана III до Сталіна були ненажерливими, жорстокими імперіалістами; 2) російський народ дозволяє своїм володарям поводитися з собою як з худобою, робити з себе знаряддя для загарбання й поневолення інших народів та їх земель [13].

Питання московського імперіалізму й національної держави знайшло своє відображення в низці праць одного із провідних ідеологів та публіцистів ОУН 1940–1950-х рр., керівника Головного осередку пропаганди Проводу ОУН Петра Федуна (1919–1951 рр., псевдо – «П. Полтава»): «Елементи революційности українського націоналізму» (1946 р.); «Концепція самостійної України і основна тенденція ідейно-політичного розвитку сучасного світу» (1947 р.); «Хто такі бандерівці та за що вони борються» (1948 р.).

П. Полтава висунув єдиний критерій, за яким визначається ставлення українського націоналізму до інших народів, в тому числі й до російського: визнають вони право українського народу на самостійне державне існування, ставляться позитивно до визвольних змагань українського народу чи ні. Лише при умові позитивного ставлення чужих народів чи чужонаціональних політичних рухів до справи самостійності України, український націоналізм входить з ними (в разі потреби) в які-небудь стосунки. У випадку, коли ці народи чи політичні партії займають негативне становище до справи самостійності українського народу, український націоналізм трактує їх як ворогів [14, с. 122].

Поняття нації П. Полтава поєднує передусім з окремими національностями, народами в етнічному розумінні, хоча й наводить ще розуміння нації як загалу усіх громадян однієї держави без огляду на їх національну приналежність [14, с. 148]. Невід'ємними елементами нації є національна свідомість, тобто розуміння свого політичного права мати самостійну державу, та демократизм [14, с. 148]. У залежності від обставин ідея нації може по-різному проявлятися. Так, у Південно-Східній та Східній Європі вона змагала за повалення існуючої держави й побудови на її руїнах нової національної державної організації [14, с. 150]. Отже, ідея нації – ідея національної незалежності народу в його власній самостійній державній організації [14, с. 150].

Публіцист стверджував, що ідея нації може існувати лише разом з ідеєю політичної демократії, адже боротьба за демократію лише скріплює ідею нації та її органічно доповнює [14, с. 154]. Окрім того, ідея нації має домінуюче значення серед усіх інших факторів, що впливають на хід історії, зокрема, якщо брати ще до уваги соціалізм, марксизм чи його різновид більшовизм. Полтава зауважує, що більшовики, створивши СРСР, стали на позиції імперіалізму, адже відмовляють багатьом народам у праві на самостійне державне

існування [14, с. 163]. Федун наголошував, що поділ Радянського Союзу, а фактично Росії, на окремі національні держави назавжди унеможливить відродження найреакційнішого російського імперіалізму, який упродовж багатьох сторіч був найбільшою загрозою та ганьбою для світу [15].

Проблеми ставлення до московського імперіалізму та російського народу, значення національної держави, що випливало з гасла «Свобода народам! Свобода людині!» торкався у своїх творах член Головного осередку пропаганди при проводі ОУН, теоретик Осип Дяків (1921–1950 рр., псевдо – «О. Горновий»). Цій проблемі він присвятив окрему працю «Наше становище до російського народу» (1950 р.).

У ній О. Горновий висунув такі твердження: ОУН бореться не проти російського народу, а за визволення України від гніту російсько-більшовицьких загарбників; ОУН стоїть на становищі, що російська держава повинна покриватися з етнографічними кордонами російського народу і в ніякому випадку не виходити поза ці межі; з російським народом, який матиме свою національну державу на своїй етнографічній території, який не виступатиме проти національно-визвольних прагнень українського народу, з російським народом, який не стоїть на становищі імперіалізму, а бореться за знищення своїх імперіалістичних клік, – з таким російським народом ми прагнемо до найтіснішої співпраці сьогодні і в майбутньому [16, с. 494–495].

Також теоретик у цьому контексті висунув низку важливих тез. По-перше, відокремлення України від Росії не є жодним ворожим виступом проти російського народу. Це є реалізація права на національне самовизначення [16, с. 495]. По-друге, російському народові не потрібна Україна. Вона потрібна тільки російським імперіалістам. Російські землі настільки багаті, а російський народ настільки працьовитий, що може сам себе забезпечити [16, с. 496]. По-третє, український народ виступає за співпрацю з російським народом, але проти приписування йому «керівної ролі», обов'язків «старшого брата». Немає повноцінних і неповноцінних народів, а тільки розвинуті та відсталі. Але ці останні, вийшовши зі стану своєї відсталості, не тільки нічим не поступаються розвинутим, а часто перевищують їх [16, с. 499–500].

Носієм російського імперіалізму, проти якого бореться ОУН, є «большевицька партія» – ВКП (б), – стверджує Дяків. Вона фактично оформилася в окремий експлуаторський клас, большевицьких вельмож. При цьому цей большевицький клас визискує російський народ як і інші народи СРСР. Отже, росіяни є також поневоленим народом [16, с. 501].

Висновки. Отже, Я. Бусел, К. Зарицька, Д. Маївський, Й. Позичанюк, М. Прокоп, Я. Старух, як і Я. Богдан, О. Дяків, П. Федун, виклали у своїх напрацюваннях досить актуальні міркування щодо московського імперіалізму, ролі національної держави, ставлення до російського народу з огляду на те, що Росія й досі підтримує свій імідж імперії та прагне будь-якими методами утримати у сфері свого впливу Україну. Російський імперіалізм оцінювався як негативне явище, що несе загрозу не лише українському, але й російському народові, а також усьому світові. Його необхідно активно поборювати. Російський імперіалізм ототожнювався з фашизмом. Політична система СРСР характеризувалась як імперська. Висувалася теза про позитивне ставлення до російського народу, який побудує національну державу на своїх етнографічних землях. Національна держава розглядалася як одна з найпрогресивніших ідей сучасної доби. Проголошувалося, що росіянам як національній меншині в українській державі будуть гарантовані громадянські, політичні, соціально-економічні та культурні права, якщо вони не ставитимуться до неї вороже, не перетворюються в агентів московського імперіалізму.

Список використаної літератури

1. Вировий М. В. Україна і Росія (Сучасний стан, ставлення проблеми і перспективи). *Літопис Української Повстанської Армії* : в 49 т. Торонто: Вид-во Літопис УПА, 1995. Т. 24 : Ідея і Чин : орган Проводу ОУН, 1942–1946 : передрук підпільного журналу / ред.: Д. Маївський і Є. Штендера. С. 142–151.
2. Шахай Д. Тактика щодо російського народу. *Літопис Української Повстанської Армії* : в 49 т. Торонто: Вид-во Літопис УПА, 1980. Т. 8 : Українська Головна Визвольна Рада : документи, офіційні публікації, матеріали. Кн. 1, 1944–1945 / [відп. ред. Є. Штендера]. С. 203–252.
3. Українська державність у XX столітті : Історико-політологічний аналіз / Олександр Дергачов – кер. авт. кол., Євген Бистрицький, Олег Білий [та ін.]. Київ: Політична думка, 1996. URL: <http://litopys.org.ua/ukrxx/zmist.htm> (дата звернення: 15 вересня 2022 р.).
4. Кужіль У. Шляхи російського імперіалізму. *Літопис Української Повстанської Армії* : у 49 т. Торонто: Вид-во Літопис УПА, 1982. Т. 9 : Українська Головна Визвольна Рада : документи, офіційні публікації, матеріали. Кн. 2, 1946–1948 / [відп. ред. Є. Штендера]. С. 95–122.
5. Хотин Р. «Русский мир», «победобесіє», «рашизм». За які ідеології Кремль воює в Україні? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-ukrayina-viyna-ruskiy-mir-pobedobesiye-rashyzm/31835603.html> (дата звернення: 15 вересня 2022 р.).
6. Мотиль О. Підсумки імперій: занепад, розпад і відродження / перекл. з англ. П. Грицак. Київ: Критика, 2001. 200 с.
7. Мороз В. УПА: Українська повстанська чи повстанча армія? URL: <https://uainfo.org/blognews/1508246045-ura-ukrayinska-povstanska-chi-povstancha-armiya-.html> (дата звернення: 15 вересня 2022 р.).
8. Старух Я. Опір фашизму. URL: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/1332/> (дата звернення: 15 вересня 2022 р.).
9. П'ять ознак того, що Росія – фашистська держава. Думка Тімоті Снайдера для The New York Times. URL: <https://forbes.ua/ru/inside/pyat-priznakov-togo-chto-rossiya-fashistskoe-gosudarstvo-mnenie-timoti-snaydera-dlya-the-new-york-times-20052022-6137> (дата звернення: 15 вересня 2022 р.).
10. Дніпровий К. Шляхи й перспективи. URL: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/1733/> (дата звернення: 15 вересня 2022 р.).
11. Дума П. Большевицька демократизація Європи. URL: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/10497/> (дата звернення: 15 вересня 2022 р.).
12. Дума П. Ідейно-політичне обличчя більшовизму. URL: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/6370/> (дата звернення: 15 вересня 2022 р.).
13. Рамзенко В. Чому ми за Українську Самостійну Соборну Державу? URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/10845/> (дата звернення: 15 вересня 2022 р.).
14. Федун П. – «Полтава». Концепція Самостійної України / упоряд. і відп. ред. М. В. Романюк : у 2 т. Львів: Ін-ту українознавства ім. Крип'якевича НАН України, 2008. Т. I : Твори. 716 с.
15. Федун П. – «Петро Полтава». Хто такі бандерівці та за що вони борються. URL: <https://vpered.wordpress.com/2011/09/08/poltava-banderivtsi/> (дата звернення: 15 вересня 2022 р.).
16. Дяків О. – «О. Горновий». Наше становище до російського народу. *Літопис Української Повстанської Армії* : Нова серія. Київ ; Торонто: Вид-во «Літопис УПА», 2011. Т. 17 : Осип Дяків – «Горновий» : документи і матеріали / редактор В. Мороз. С. 494–505.

MOSCOW IMPERIALISM AGAINST THE NATIONAL STATE IN THE THEORY OF THE UKRAINIAN LIBERATION MOVEMENT OF THE 1940S

Bohdan Maksymets

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Separate structural subdivision «Ivano-Frankivsk professional college
of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University»
Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine*

The article highlights the vision of Russian imperialism and the national state in the theory of the Ukrainian liberation movement of the 1940s. For this purpose, the works of such well-known publicists of the Organisation of Ukrainian Nationalists as Yakiv Busel («K. Dniprovyi»), Kateryna Zarytska («U. Kuzhil»), Dmytro Mayevsky («Taras», «P. Duma»), Yosyp Pozichaniuk («D. Shahai»), Myroslav Prokop («M. Vyrovyi»), Yaroslav Starukh («Stryj»), Yaroslav Bohdan («Vsevolod Ramzenko»), Osyp Dyakiv («O. Hornovyj»), Petro Fedun («P. Poltava»). They set out quite relevant considerations of Moscow's imperialism, the role of the nation state, and the attitude to the Russian people, given that the Russian Federation still maintains its image of an empire and seeks to keep Ukraine in its sphere of influence by any means. With the restoration of Ukrainian state independence, Russia, guided by its imperialist aspirations, considered Ukraine as part of its influence as a state with limited sovereignty, and considered Ukrainians to be Russians.

Russian imperialism is assessed as a negative phenomenon that threatens not only the Ukrainian and Russian people, but also the entire world. It must be actively fought. Russian imperialism is identified with fascism. The political system of the USSR is characterised as imperial. A thesis is put forward about a positive attitude towards the Russian people, who will build a national state on their ethnographic lands. The national state is seen as one of the most progressive ideas of the modern era. It is proclaimed that Russians as a national minority in the Ukrainian state will be guaranteed civil, political, socio-economic and cultural rights if they do not take a hostile attitude to it and do not turn into agents of Moscow imperialism.

Key words: Russian (Moscow) imperialism, nation-state, nation, national minorities, USSR, empire.